

POVEZANOST STILOVA LJUBAVI S PRIVRŽENOŠĆU, BRIŽNOŠĆU I SEKSUALNIM ZADOVOLJSTVOM U LJUBAVNIM VEZAMA

SAŽETAK

Okosnica ovog rada je povezivanje dvaju koncepata, s jedne strane stilova ljubavi, kanadskog sociologa Alena Leeja (Lee, 1973.), a s druge Bowlbyjeve teorije privrženosti (Bowlby, 1969./82.).

Temeljni cilj ovog rada je utvrđivanje povezanosti stilova ljubavi s privrženosti (preko dimenzija izbjegavanje i anksioznost), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću. Obuhvaćene su dvije dobne grupe (18-25, 25-35 godina), ukupno 447 ispitanika. U dosadašnjim istraživanjima stilovi ljubavi dovođeni su u vezu s prvrženosti, dok su u ovom radu dodatno dovedeni u vezu s brižnošću i seksualnim

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: studeni, 2010.
Prihvaćeno: siječanj, 2011.
UDK 159.942

Gordana Nikić¹
Fakultet za menadžment
Novi Sad

Ključne reči:
stilovi ljubavi, privrženost,
adekvatna brižnost,
kompulzivna brižnost,
seksualno zadovoljstvo.

¹ Doc. dr. sc. Gordana Nikić, psihologinja, e-mail: niki.gordana@gmail.com.

zadovoljstvom. Značajna novina u odnosu na dosadašnja istraživanja je korištenje dimenzionalnog pristupa za mjerenje privrženosti preko dimenzija anksioznost i izbjegavanje, kao i razlikovanje adekvatne i kompulzivne brige.

UVOD

Ljubav i partnerski odnosi važan su segment ljudskog života. Ovaj rad posvećen je toj značajnoj temi. U području proučavanja partnerskih odnosa postoji tendencija podvođenja različitih teorija o ljubavi pod koncept teorije o privrženosti, kao dominantne psihološke teorije o emocionalnom razvoju, i zanemarivanje društveno-povijesne perspektive u proučavanju ovog fenomena. Ovaj rad bit će usmjeren na razmatranje ovog složenog pitanja. Okosnica rada je povezivanje šest stilova ljubavi koje je na temelju socioloških i kulturoloških istraživanja koncipirao kanadski sociolog Alen Lee (Lee, 1973.) s komponentama partnerskog odnosa – privrženost, briga i seksualnost, kao i razmatranje pitanja preklapanja i razlika između ovih dvaju sustava.

Od studija koje polaze od sagledavanja ljubavi kao društvenog fenomena odabran je model stilova ljubavi kanadskog sociologa Alena Leeja (Lee, 1973.). Koncept stilova ljubavi temelji se na empirijski utemeljenoj klasifikaciji nastaloj pod utjecajem različitih shvaćanja ljubavi od antičkih vremena do danas. Leejev doprinos proučavanju ljubavi sastoji se u: (1) u isticanju individualnih razlika u shvaćanju ljubavi, naglašavanjem ideje da nema jedinstvenog koncepta ljubavi već da ljudi vole različito i (2) razmatranju ideje da je partnerski odnos u velikoj mjeri proizvod povijesnog vremena u kojem živimo. Lee polazi od 6 tipova ljubavi koji se razlikuju jedan od drugog, da bi kroz opsežna istraživanja izdvojio karakteristike svakog tipa:

- **eros** - vrjednovanje ljubavi, visoko samopoštovanje, otvorenost prema partneru, uživanje u intimnosti - strastvena ljubav
- **mania** - čest izbor neodgovarajućeg partnera, posesivnost i impulzivno ponašanje, izražena patnja, ljubomora - opsesivna ljubav
- **ludus** - nesprijetnost da se posveti vezi, ne zaljubljuje se, kontrolira osjećaje i zadovoljstvo u vezi - ljubav kao igra
- **storge** - ljubav je slična prijateljstvu, slabo izražavanje emocija, stidljivost u seksu, zajedničke aktivnosti i obiteljski život - prijateljska ljubav
- **agape** - altruistični osjećaji u ekstremnoj mjeri, strpljenje, predanost, prijateljska odanost i otvorenost - nesebična ljubav
- **pragma** - praktičan pogled na vezu, odabir partnera na temelju biografskih karakteristika (posao, obrazovanje, materijalni status...), kompatibilnost i uzajamno poštovanje, izbjegavanje snažnih emocija - pragmatična ljubav.

Odabrana klasifikacija stilova ljubavi svojevrsan je vremepov, povijest različitih shvaćanja ljubavi i uređenja partnerskih veza koja dopire do daleke prošlosti većine europskih naroda. Lee smatra da se mnogobrojne ideje o partnerskim odnosima i ljubavi prenose iz epohe u epohu i da istovremeno egzistiraju s novim idejama koje tek nastaju. Tako je *agape* postao poznati ljubavni stil Kršćanske crkve od IV. stoljeća nove ere i bio je temelj za tumačenje partnerskog odnosa, braka i bračnih konflikata. *Storge* i *pragma* bili su tipični za tradicionalne, brojne obitelji u seoskim sredinama u kojima je ekonomska ovisnost bila osnova emocionalne vezanosti. Instrument koji će biti korišten u istraživanju je psihološkog tipa, ali u svom korijenu zadržava koncept o različitim idejama o ljubavi koje su formirane u zapadnoj kulturi tijekom povijesti. S obzirom da su istraživanja pokazala utemeljenost ove klasifikacije identificirajući *eros*, *maniu*, *ludus*, *pragmu*, *agape* i donekle *storge* u suvremenosti, ovaj koncept utjecao je na velik broj psiholoških istraživanja (Lasswell i Lasswell, 1976.; Hendrick i Hendrick, 1986.; Levy i Davis, 1988.; Feeney i Noller, 1990.; Fricker i Moore, 2002.) i predstavlja polaznu točku i za istraživanje koje će biti prikazano u ovom radu. U spomenutim istraživanjima stilovi ljubavi dovođeni su u vezu s afektivnom povezanošću, dok su u ovom istraživanju, uz privrženost dodane još dvije varijable značajne za partnerski odnos: seksualnost i brižnost.

Da bi se osvijetlili psihološki čimbenici ljubavnih stilova ovaj rad postavio je za cilj ispitivanje njihove povezanosti s tri osnovne komponente značajne za partnerske odnose: privrženost, brižnost i seksualnost. Teorija o privrženosti, kao dominantna teorija o emocionalnom razvoju ličnosti, nudi bogatstvo teorijskih i empirijskih nalaza o privrženosti u partnerskim odnosima. Pojam privrženosti u znanost je uveo engleski psihoanalitičar John Bowlby (Bowlby, 1988.). Privrženost, po njemu, obilježava specifičan, nesimetričan odnos koji se u najranijem djetinjstvu formira između majke i djeteta i traje kroz čitav život. U tom pogledu traženje blizine određenih osoba koje se jasno razlikuju od drugih temeljni je oblik ljudskog ponašanja i ima svoj vlastiti prirodni razvoj i ulogu u izgrađivanju ljudske prirode. Ponašanje povezivanja ima cilj zaštititi dijete od opasnosti.

Za ovaj rad značajni su nalazi Hazanove i Shavera (Hazan i Shaver, 1987.; Shaver i Hazan, 1988.) koje krajem prošlog stoljeća istražuju mogućnost da ljubav odraslih partnera koncipiraju kao proces privrženosti. U početnim istraživanjima oslanjaju se na pretpostavku teorije privrženosti da ponašanje povezanosti karakterizira ljudska bića tijekom čitavog njihovog života. Druga značajna pretpostavka od koje polaze je da radni modeli povezanosti, nastali u ranom djetinjstvu u odnosu s roditeljima ili njegovateljima, utječu na ponašanje odraslih u partnerskim vezama, kao i da u odrasloj dobi ulogu primarne figure povezivanja preuzima bliski partner. Kroz opsežan istraživački rad dokumentiraju: (1) da se tri stila privrženosti u istraživanjima o djeci (sigurni, ambivalentni i odbacujući), koje je koncipitala

Ainsworth sa suradnicima (Ainsworth i sur., 1978.), manifestiraju i u romantičnim vezama odraslih, (2) da partnerski odnos obuhvaća tri različita sustava ponašanja: privrženosti, brižnost i seksualnost (Hazan i Shaver, 1987.; Shaver, Hazan i Bradshaw, 1988.). Polazeći od Bowlbyjevih pretpostavki o privrženosti, pretpostavljaju da će u partnerskom odnosu aktiviranje sva tri sustava biti usmjereno na jednu osobu. Značajan zaključak dosadašnjih istraživanja ukazuje na mogućnost da osnovna figura povezanosti u odrasloj dobi postaje romantični partner koji je istodobno i seksualni partner i osnovni davatelj i primatelj njege i emocionalne podrške. Iz perspektive teorije o privrženosti zrela partnerska ljubav definira se kao uzajamno funkcioniranje tri sustava ponašanja: privrženosti, brižnosti i seksa.

U ovom istraživanju bit će korišten četvorkategorijalni model privrženosti (Bartholomew i Horowitz, 1991.) koji je koncipiran kao siguran, preokupiran, odbacujući i bojažljiv. Model je izveden direktno iz Bowlbyjevih pretpostavki da postoje dva tipa unutrašnjih, radnih modela povezanosti - model sebe i model drugog, i da se svaki od tih modela može predstaviti dihotomno - pozitivan i negativan. Pozitivnost modela sebe pokazuje stupanj u kojem je osoba internalizirala osjećaj vlastite vrijednosti, nasuprot osjećaju anksioznosti i nesigurnosti u to koliko zaslužuje ljubav drugih, dok pozitivnost modela drugog pokazuje stupanj u kojem se od partnera u bliskom odnosu u načelu očekuje da bude dostupan i podređen.

- **Sigurni** imaju visoko samopouzdanje, pozitivan stav prema drugima, pokazuju visoku intimnost u odnosima, model sebe je pozitivan, model drugih je pozitivan.
- **Preokupirani** imaju dubok osjećaj da ne vrijede, preokupirani su odnosima, strahom od samoće i imaju veliku potrebu za bliskošću. Model sebe je negativan, model drugih je pozitivan.
- **Odbacujući** izbjegavaju bliskost s drugima zbog negativnog očekivanja koja imaju, održavaju osjećaj vlastite vrijednosti kroz kompulzivno samooslanjanje. Model sebe je pozitivan, model drugih je negativan.
- **Bojažljivi** imaju nisko samopouzdanje, nedostatak povjerenja i u sebe i u partnera. Oni izbjegavaju intimnost zbog straha od odbacivanja i povrjeđivanja. Imaju negativan model sebe i negativan model drugih.

Instrument »Iskustva u bliskim partnerskim vezama« (Brennan, Clark i Shaver, 1998.) koji je korišten u ovom istraživanju omogućuje da se povezanost promatra kroz položaj ispitanika na dvije dimenzije, anksioznost i izbjegavanje, kao i da se naknadno ispitanici svrstaju u jednu od predložene 4 kategorije. Dimenzionalni pristup oslanja se na Bowlbyjeve pretpostavke o postojanju unutrašnjih radnih modela povezanosti u čijoj osnovi stoje dvije dimenzije: anksioznost kao ishod negativnog modela sebe i izbjegavanje kao ishod negativnog modela drugih.

Anksioznost se definira kao zabrinutost zbog napuštanja i samoće te kao pretjeranu potrebu za bliskošću, a izbjegavanje kao neugodnost u bliskosti, intimnosti i ovisnosti o drugima.

Uz privrženosti, seksualnost i brižnost, kao sustavi ponašanja, u značajanoj mjeri određuju partnerske odnose. Dosadašnja istraživanja pokazuju da osjećaj uzvraćajuća brižnost predstavlja značajnu komponentu partnerskih odnosa, kao i da seks igra značajnu ulogu prilikom upoznavanja, u početnim fazama, ali i u održavanju partnerskih odnosa. Prema Bowlbyju sustav brižnosti stvoren je evolucijom kako bi osigurao zaštitu i podršku drugima koji ovise o drugima ili su povremeno u nevolji. Brižnost se odnosi na širok spektar ponašanja koja odgovaraju na signale potreba druge osobe. Takvo ponašanje ima za cilj smanjiti patnje drugih. Kuncce i Shaver (Kuncce i Shaver, 1994.) definiraju adekvatnu brižnost kao uočavanje i odgovor na potrebe drugoga, a što je suprotno traženju podrške. Ključni mehanizam za postizanje ciljeva brižnosti je usvajanje empatičnog stava prema drugima koji pate ili su u nevolji, preuzimanjem perspektive osobe koja je ugrožena da bi joj se senzibilno i djelotvorno pomoglo ili umanjila patnja (Mikulincer, 2006.). Kada se ova konceptualizacija proširi u područje romantičnih veza, sustav brižnosti jednog partnera aktivira se ponašanjem privrženosti drugog partnera ili signalima potrebe, a njegov cilj je izmijeniti stanje partnera u nevolji sve dok se ne pojave znaci povećanog blagostanja i sigurnosti. Ovaj rad polazi od teorijskog koncepta da postoji razlika između adekvatne brižnosti u partnerskom odnosu koja se odnosi na sposobnost osobe da na adekvatan i svrsishodan način izađe u susret partnerovim potrebama i kompulzivne brižnosti koja se određuje kao nedovoljno senzibilnost i adekvatna briga s obzirom da ima kontrolirajuć i kompulzivan karakter. Razlikovanje adekvatne i kompulzivne brižnosti u skladu je s osnovnim teorijskim konceptima (Kunc i Shaver, 1994.) koji se oslanjaju na osnovne pretpostavke Bowlbyja i Ainsworth o kontinuitetu traženja brige i pružanja brige tijekom životnog ciklusa.

U teoriji o privrženosti seks se smatra značajnim dijelom romantičnih veza odraslih, ali pitanja seksa nisu posebno razmatrana. Doprinos razumijevanju seksualnog ponašanja dolazi iz teorije evolucije (Buss, 1987.). S evolucijskog aspekta glavna funkcija seksualnog sustava je da se prenesu geni s jedne generacije na sljedeću. Seksualna privlačnost je motivacijska sila koja pokreće ljude na traženje kratkoročne ili dugoročne prilike za sparivanje s potencijalnim seksualnim partnerima. U ovom radu koristi se pojam seksualno zadovoljstvo koje se najčešće definira kao posljedica privrženosti i kompatibilnosti prije nego kao posljedica bilo kojeg specifičnog seksualnog ponašanja (Hudson, 1987.). Seksualno ponašanje u romantičnim vezama omogućuje onu vrstu tjelesnog kontakta i zadovoljstva koji potiče formiranje i održavanje emocionalnih veza između odraslih ljubavnika (Hazan i Zeifman, 1994.).

DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA O POVEZANOSTI STILOVA LJUBAVI I KOMPONENATA PARTNERSKOG ODNOSA - PRIVRŽENOSTI, BRIŽNOSTI SEKSUALNOSTI

Jedno od temeljnih pitanja koje se postavilo je eventualna mogućnost preklapanja između stilova ljubavi i stilova privrženosti. Hazan i Shaver pokušale su svesti Leejevu tipologiju na tri glavna obrasca afektivne povezanosti: sigurnu privrženost povezale su sa stilovima *eros* i *agape*, izbjegavajuću privrženost sa stilom *ludus* i ambivalentnu privrženost sa stilom *mania*. Preostala dva oblika (*storge* i *pragma*) Hazan i Shaver nisu vidjele kao oblike romantične ljubavi. Međutim, istraživanja koja su uslijedila donijela su mnogo nedoumica. *Pragma* stil se u velikom broju istraživanja pokazao vitalnim, dok *storge* stil najčešće nije prepoznat u realnosti.

U određenom broju istraživanja (Levy i Davis, 1988.; Hendrick i Hendrick, 1990.) pokazalo se da postoji povezanost između *eros* stila i sigurne privrženosti, *mania* stila i okupirane privrženosti, kao i *ludusa* i odbacujuće privrženosti. U nekim istraživanjima nisu dobivene značajne veze između *ludus* stila i odbacujuće privrženosti, kao ni između *erosa* i sigurne privrženosti. U istraživanju Frickera i Moorrea (Fricker i Moore, 2002.) *ludus* nije bio u pozitivnoj korelaciji s odbacujućom privrženosti. U istraživanju Feeneyja i Nollera (Feeney i Noller, 1990.) nije dobivena veza između sigurne privrženosti i *erosa*, kao ni između sigurne privrženosti i *agape* stila.

Izostala je povezanost *storgea* i sigurne privrženosti u većini istraživanja. Jedino je u skoro svim istraživanjima dobivena nešto izraženija povezanost *mania* stila i anksiozno-ambivalentnog stila privrženosti. U cjelini, dobiveni rezultati ukazuju na određen stupanj povezanosti ovih dviju konceptualizacija, ali stupanj dobivenih veza nije visok što ukazuje na to da stilovi ljubavi i stilovi privrženosti imaju znatnu količinu jedinstvene varijacije koju objašnjavaju.

U dosadašnjim istraživanjima o privrženosti uobičajena praksa bila je svrstavanje ispitanika u tri ili četiri kategorije ovisno o tome je li korišten trokategorijalni ili četvorokategorijalni model za procjenu privrženosti. Jedan od prijedloga koji je primijenjen u ovom istraživanju jest korištenje dimenzionalnog pristupa. Iz gore navedenih razloga postoji potreba da se ova pitanja i dalje istražuju korištenjem novih pristupa, a istraživanja koja su provedena u našoj sredini predstavljaju pokušaj traganja za novim rješenjima.

U dosadašnjim istraživanjima stilovi ljubavi dovođeni su u vezu s privrženosti, ali ne i s preostale dvije komponente koje prema mišljenju Hazana i Shavera čine partnerski odnos - brižnošću i seksualnošću. U ovom istraživanju stilovi ljubavi dodatno su pojašnjeni dovođenjem u vezu s brižnošću i seksualnim zadovoljstvom.

METODA

Temeljno pitanje koje je usmjeravalo ovo istraživanje je pitanje povezanosti stilova ljubavi s privrženosti, sa seksualnim zadovoljstvom, brižnošću, kao i veza stilova ljubavi s dobi i spolom ispitanika. Zbog ograničenog prostora hipoteze i rezultati koji se odnose na vezu stilova ljubavi s dobi i spolom ispitanika, bit će prikazani u jednom od sljedećih radova.

HIPOTEZE

Cilj 1: Utvrđivanje povezanosti između stilova ljubavi s privrženosti (preko dimenzija izbjegavanje i anksioznost), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.1 Očekuje se da postoji povezanost između *mania* stila i preokupirane privrženosti (visoka anksioznost, nisko izbjegavanje), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.2 Očekuje se da postoji povezanost između *ludus* stila i odbacujuće privrženosti (visoko izbjegavanje, niska anksioznost), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.3 Očekuje se da postoji povezanost između *eros* stila i sigurne privrženosti povezanosti (niska anksioznost, nisko izbjegavanje), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.4 Očekuje se da postoji povezanost između *agape* stila i preokupirane privrženosti (visoka anksioznost, nisko izbjegavanje), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.5 Očekuje se da postoji povezanost između *storge* stila i sigurne privrženosti (niska anksioznost, nisko izbjegavanje), seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

H 1.6 Očekuje se da postoji povezanost između *pragma* stila i bojažljive privrženosti (visoka anksioznost, visoko izbjegavanje) seksualnim zadovoljstvom, adekvatnom brižnošću i kompulzivnom brižnošću.

UZORAK

Prilikom odabira uzorka vodilo se računa da bude zastupljen približno jednak broj muških i ženskih, kao i starijih i mlađih ispitanika. Uzorak je prigodnog tipa

i djelomično je zadovoljio ove kriterije. Uzorak čine 447 ispitanika (256 su žene, a 191 su muškarci). Od ukupnog broja 266 su mlađi, a 181 su stariji ispitanici. Za mlađu grupu (od 18 do 25 godina) ispitanici su s Defektološkog, Filozofskog, Elektrotehničkog i Arhitektonskog fakulteta. Za stariju grupu (od 25 do 35 godina) ispitanici su zaposleni u beogradskim preduzećima i znanstvenim institutima. Kada je u pitanju obrazovanje, najveći broj ispitanika ima završenu srednju školu, njih 308 (68,9%), fakultet 103 (23%), višu školu 13 (2,9%), 15 (3,4%) su magistri, a 2 (0,4%) su doktori znanosti, dok 2 ispitanika (0,4%) imaju završenu osmogodišnju školu. Najveći broj ispitanika iz uzorka potvrđuje da su imali iskustva u emocionalnim vezama - 421 (94,2%), a manji broj - 17 (3,8%) da to iskustvo nisu imali. Uz to, u ukupnom uzorku 237 (53%) ispitanika izjašnjava da je trenutno u emocionalnoj vezi, a 182 (40,7%) da nije, a njih 25 (5,6%) je neodlučno.

INSTRUMENTI I VARIJABLE

Za procjenu stilova ljubavi korištena je Skala stavova o ljubavi (Love attitudes scale- LAS, Hendrick i Hendrick, 1986., 1990.). Instrument se sastoji od četrdeset jedne tvrdnje, podijeljenih u 6 subskala za mjerenje stavova o ljubavi. Subskale LAS-a su: *eros* - strastvena ljubav, *ludus* - ljubav kao igra, *storge* - prijateljska ljubav, *pragma* - logična, pragmatična ljubav, *mania* - posesivna, ovisna ljubav, *agape* - nesebična ljubav. Skala ima unutrašnju konzistentnost s alfa koeficijentom za subskale od 0,74 do 0,84 (Hendrick i Hendrick, 1990.).

Stilovi privrženosti mjereni su Skalom iskustava u bliskim odnosima (Experiences in Close Relationships Scale – Brennan, Clark i Shaver, 1998.). Instrument je tipa samoiskaza. Sastoji se od 36 tvrdnji relevantnih za privrženosti u bliskim, partnerskim odnosima. Skala ima zadovoljavajuću test-retest pouzdanost i visoku unutrašnju konzistentnost. Cronbach alfa je 0,84 za cijeli upitnik. Pouzdanost skale koja mjeri izbjegavanje, odnosno njena unutrašnja konzistentnost Cronbach alfa je 0,94. Za skalu koja mjeri anksioznost Cronbach alfa je 0,91. ERC skala pruža mogućnost da se povezanost promatra kroz položaj ispitanika na dvije dimenzije, što je i napravljeno u ovom istraživanju.

Za procjenu brižnosti i kompulzivne brižnosti korišten je Upitnik o brižnosti (Kunce i Shaver, 1994.). Upitnik se sastoji od 32 tvrdnje, podijeljene u četiri subskale koje mjere četiri dimenzije brižnosti: blizina-distanca, senzitivnost-nesenzitivnost, kooperacija-kontrola, kompulzivna brižnost. U ovom istraživanju skala brižnost podijeljena je na: brižnost (sastavljena od tvrdnji iz prve tri skale) i na kompulzivnu brižnost. Koeficijenti pouzdanosti za 4 subskale kreću se u rasponu od Cronbach alfa od 0,83 do 0,87 što govori o dobroj unutrašnjoj konzistentnosti sve četiri subskale.

G. Nikić: Povezanost stilova ljubavi s privrženošću, brižnošću i ...

Za procjenu seksualnog zadovoljstva korištena je Hudsonova skala Indeks seksualnog zadovoljstva (Hudson, 1987.). ISZ je instrument od 25 tvrdnji pomoću kojeg se mjeri stupanj problema u seksualnoj komponenti veze jednog para, kao i osjećaj ispitanika povodom određenog broja ponašanja, stavova, događaja koji su povezani sa seksualnim aspektom veze. Skala je dobivena testiranjem 1 738 ispitanika, a koeficijent pouzdanosti Crombach alfa je 0,92 što ukazuje na odličnu unutrašnju konzistentnost skale. Skala ima nisku standardnu grešku mjerenja 4,24. Također, ima odličnu kratkotrajnu stabilnost s korelacijom test-retesta $r = 0,94$ (Hudson, 1987.).

REZULTATI

Kao što je ranije spomenuto, cilj ovog rada je da se osvijetle psihološki čimbenici stilova ljubavi (*eros, ludus, storge, pragma, mania, agape*) dovođenjem u vezu s privrženosti, adekvatnom brižnošću, kompulzivnom brižnošću i seksualnim zadovoljstvom. Od korištenih statističkih postupaka bit će prikazani rezultati dobiveni korelacijskom i regresijskom analizom. U tablici 1. prikazane su korelacije među varijablama.

Tablica 1. Korelacije među varijablama

Vrijednost korelacije	Mania	Ludus	Eros	Agape	Storge	Pragma
Izbjegavanje		+0,48**	-0,42**	-0,38*		+0,13*
Anksioznost	+0,62**			+0,10*		+0,28**
Seksualno zadovoljstvo		-0,18**	+0,49**	+0,11*		
Adekvatna brižnost	-0,17*	-0,38**	+0,36**	+0,23**		-0,13*
Kompulzivna briznost	+0,29*	-0,29**	+0,14**		+0,12*	

* značajno na razini 0,05

** značajno na razini 0,01

Za *mania* stil dobivena je veoma izražena pozitivna korelacija s dimenzijom anksioznost, za *ludus* je izražena pozitivna korelacija s dimenzijom izbjegavanje, a za *eros* stil izražena negativna korelacija s dimenzijom izbjegavanje i izražena pozitivna korelacija sa seksualnim zadovoljstvom.

REZULTATI REGRESIJSKE ANALIZE

U istraživanju svaki od stilova ljubavi (*eros, ludus, mania, agape, storge i pragma*) promatran je kao kriterijska (zavisna) varijabla, dok su kao prediktori (nezavisne) varijable uzete: izbjegavanje, anksioznost, seksualno zadovoljstvo, adekvatna brižnost i kompulzivna brižnost. Regresijska analiza pokazala se kod *mania* stila statistički značajnom ($F= 26,314$, $df_1= 185$, $df_2=5$, $p= 0,00$). $R^2= 0,40$ odnosno 40% zavisne varijable može se objasniti prediktorima.

Tablica 2. Regresijski koeficijenti za varijablu *mania*

	Standardna pogreška	Standardizirani Beta koeficijent	t	p
	4,243		2,050	0,042
Izbjegavanje	0,022	-0,107	-1,650	0,101
Anksioznost	0,020	0,540	8,820	0,000
Seksualno zadovoljstvo	0,017	0,047	0,708	0,480
Adekvatna brižnost	0,025	-0,121	-1,834	0,068
Kompulzivna brižnost	0,050	0,179	3,048	0,003

Zavisna varijabla može se najbolje predvidjeti uz pomoć prediktora anksioznost ($\beta= 0,540$; $p= 0,00$), što ukazuje na to da su osobe anksioznog stila privrženosti načelno više sklone *mania* stilu. Zavisna varijabla može se jednom dijelom objasniti prediktorom kompulzivna brižnost ($\beta= 0,179$; $p= 0,03$). Oni koji su skloni kompulzivnoj brižnosti načelno su i više sklone *mania* stilu.

Regresijska analiza za stil *ludus* pokazala se statistički značajnom ($F= 13,275$, $df_1=186$, $df_2= 5$, $p= 0,00$; $R^2= 0,243$), tako da je 24,3% varijance zavisne varijable objašnjeno prediktorima.

Tablica 3. Regresijski koeficijenti za varijablu *ludus*

	Standardna pogreška	Standardizirani Beta koeficijent	t	p
	4,272		5,410	0,000
Izbjegavanje	0,022	0,379	5,168	0,000
Anksioznost	0,020	-0,084	-1,230	0,220
Seksualno zadovoljstvo	0,017	-0,052	-0,690	0,491
Adekvatna brižnost	0,025	-0,087	-1,169	0,244
Kompulzivna brižnost	0,049	-0,201	-3,070	0,002

G. Nikić: Povezanost stilova ljubavi s privrženošću, brižnošću i ...

Zavisna varijabla *ludus* najbolje se može predvidjeti uz pomoć prediktora izbjegavanje ($\beta=0,379$; $p=0,00$). Oni koji su skloni izbjegavanju češće pripadaju *ludus* stilu. Zavisna varijabla može se jednim dijelom predvidjeti prediktorom kompulzivna brižnost ($\beta=-0,201$; $p=0,002$), s tim što postoji negativna povezanost sa zavisnom varijablom, što znači da su oni koji su skloni kompulzivnoj brižnosti manje skloni *ludus* stilu.

Za **eros** stil regresijska analiza pokazala se statistički značajnom ($F= 24,165$, $df_1=185$, $df_2= 5$, $p= 0,00$). S obzirom da je $R^2= 0,379$, može se reći da je 37,9% variranja zavisne varijable *eros* objašnjeno prediktorima.

Tablica 4. Regresijski koeficijenti za varijablu *eros*

	Standardna pogreška	Standardizirani Beta koeficijent	t	p
	4,430		0,390	0,697
Izbjegavanje	0,023	-0,117	-1,764	0,079
Anksioznost	0,021	0,047	0,766	0,445
Seksualno zadovoljstvo	0,018	0,488	7,245	0,000
Adekvatna brižnost	0,026	0,148	2,199	0,029
Kompulzivna brižnost	0,051	0,035	0,585	0,559

Zavisna varijabla *eros* može se najbolje predvidjeti uz pomoć prediktora seksualno zadovoljstvo ($\beta=0,488$; $p=0,00$). Seksualno zadovoljniji ispitanici načelno su erotičniji. Zavisna varijabla može se jednim dijelom predvidjeti prediktorom adekvatna brižnost ($\beta= 0,148$; $p= 0,029$). Oni koji su brižniji, u principu su i erotičniji.

Kod zavisne varijable *agape* regresijska analiza pokazala se statistički značajnom ($F= 11,335$, $df_1= 188$, $df_2= 5$, $p= 0,00$). $R^2= 0,211$ što znači da je 21,1 % varijable objašnjeno prediktorima.

Tablica 5. Regresijski koeficijenti za varijablu *agape*

	Standardna pogreška	Standardizirani Beta koeficijent	t	p
	3,941		5,410	0,000
Izbjegavanje	0,020	-,348	-4,675	0,000
Anksioznost	0,018	0,013	0,188	0,851
Seksualno zadovoljstvo	0,015	-0,070	-0,923	0,357
Adekvatna brižnost	0,023	0,018	0,242	0,809
Kompulzivna brižnost	0,045	0,313	4,696	0,000

Kao prediktori koji doprinose objašnjenju zavisne varijable izdvajaju se izbjegavanje i kompulzivna brižnost. Kod izbjegavanja postoji povezanost sa zavisnom varijablom, ali negativna ($\beta = -0,384$; $p = 0,00$). Oni koji su skloni izbjegavanju u principu rjeđe spadaju u *agape* stil. Izdvojila se i kompulzivna brižnost kao prediktorska varijabla ($\beta = 0,313$; $p = 0,00$), što pokazuje da su oni koji su kompulzivno brižni su u principu više skloni *agape* stilu.

Za *storge* stil regresijska analiza se nije pokazala statistički značajnom.

Regresijska analiza se i kod *pragma* stila pokazala statistički značajnom ($F = 3,391$, $df_1 = 187$, $df_2 = 5$, $p = 0,006$), ali s obzirom da je $R^2 = 0,059$ samo mali dio (5,9%) zavisne varijable može se objasniti prediktorima.

Tablica 6. Regresijski koeficijenti za varijablu *pragma*

	Standardna pogreška	Standardizirani Beta koeficijent	t	p
	6,387		1,889	0,060
Izbjegavanje	0,032	0,110	1,363	0,174
Anksioznost	0,030	0,235	3,067	0,002
Seksualno zadovoljstvo	0,025	0,085	1,039	0,300
Adekvatna brižnost	0,038	-0,072	-0,867	0,387
Kompulzivna brižnost	0,075	-0,005	-0,069	0,945

Samo jedan regresijski koeficijent je statistički značajan – anksioznost ($\beta = 0,235$; $p = 0,002$) što ukazuje na to da su oni koji su anksiozno privrženi više skloni *pragma* stilu.

RASPRAVA

Na temelju teorije i dosadašnjih istraživanja mogle su se izvesti pretpostavke o povezanosti *manie* i preokupirane privrženosti (visoka anksioznost, nisko izbjegavanje). Za *mania* stil dobivena je veoma izražena pozitivna korelacija s dimenzijom anksioznosti. Također se pokazalo da je anksioznost jedan od prediktora koji najviše doprinosi objašnjenju mania stila. Postoji korelacija između manie i niskog izbjegavanja, ali se u regresiji nisu pokazale očekivane veze. Na osnovi dobivenih rezultata *mania* se uvjetno može dovesti u vezu s preokupiranom privrženosti, ali uz ogradu da se ne može sa sigurnošću reći da su pripadnici ovog stila izrazito anksiozni i zabrinuti u partnerskim vezama. Do sada se znalo da su pripadnici *mania* stila ljubavi najviše skloni patnji, a podatak da su izrazito anksiozno privrženi to i potvrđuje. U većini istraživanja dobivene su visoke korelacije između manie i preokupirane privrženosti (Hendrick i Hendrick, 1989.; Feeney i Noller, 1990.; Levy

i Davis, 1988.; Fricker i Moore, 2002.), kao i u istraživanjima u našoj sredini (Nikić, 2003.). Većina autora naglašava da je *mania* izraz pretjerane, gotovo patološke želje za stapanjem s partnerom (Fricker i Moore, 2002.) što je potvrđeno i u ovom istraživanju. Pripadnici *mania* stila neprekidno su u brizi zbog partnerskog odnosa. Emocionalna patnja i stalna zabrinutost potječu iz dubokog osjećaja da ne vrijede i da je partner vrjedniji ljubavi i pažnje, što se u psihološkom pogledu manifestira kao preokupiranost i glad za ljubavlju. U prošlim epohama *mania* je trpjela kritike, naročito od strane Kršćanske crkve, dok se danas prihvaća kao oblik svojevrsne sentimentalne patnje.

Nov i vrijedan pažnje je podatak da se *mania* stil odlikuje kompulzivnom brižnošću. Dobivena je pozitivna korelacija između kompulzivne brižnosti i *manie*, dok se u regresijskoj analizi pokazalo da su oni koji su skloni kompulzivnoj brižnosti više skloni *mania* stilu. Nema teorijskog i empirijskog referentnog okvira za tumačenje odnosa između *manie* i brižnosti. Na osnovi teorijskog određenja *mania* stila može se očekivati sumnja u vlastitu vrijednost, pa i u načinu na koji se izlazi u susret partnerovim potrebama. Negativna iskustva potvrđuju negativna očekivanja, a uvjerenje da kakav god napor čine, na kraju ostanu sami i nezadovoljni, ovim se podatkom može i objasniti.

Rezultati također pokazuju da je od svih stilova *eros* najbolji partner i njegovatelj te da je veoma privržen i uključen u partnerski odnos. Nije dobivena očekivana veza sigurne privrženosti i *erosa*, kao što je to bio slučaj u prethodnom istraživanju (Nikić, 2003.). Izbjegavajuća privrženost se nije izdvojilo kao značajan prediktor u regresijskoj analizi, ali je dobiven negativan Beta koeficijent na granici značajnosti, što ukazuje da bi se u nekom većem uzorku, vjerojatno pokazale očekivane veze. Također se izdvojila izražena negativna korelacija za dimenziju izbjegavanje pa se može eventualno pretpostaviti da su pripadnici *eros* stila uključeni i zainteresirani za partnerski odnos. Pretpostavka o niskoj anksioznosti za *eros* stil nije podržana ni u jednoj od prikazanih analiza. U dosadašnjim istraživanjima dobivena je veza između *erosa* i sigurne privrženosti (Hendrick i Hendrick, 1990.; Levy i Davis, 1988.) dok je u istraživanju Feeneyja i Nollera ova veza izostala (Feeney i Noller, 1990.). Pokazalo se da pripadnici *eros* stila najviše vrednuju seksualno zadovoljstvo na što upućuje dobivena pozitivna korelacija *eros* stila sa seksualnim zadovoljstvom, kao i podatak da se zavisna varijabla *eros* najbolje može predvidjeti uz pomoć prediktora seksualno zadovoljstvo. U jednom od istraživanja (Fricker i Moore, 2002.) *eros* se također izdvojio kao jedini značajan prediktor seksualnog zadovoljstva. Može se pretpostaviti da su pripadnici *erosa* zadovoljni svojim seksualnim životom i da imaju kapacitet za seksualno zadovoljstvo što je potvrđeno i u ovom istraživanju. Uz to, erotični partneri izrazito su brižni i adekvatni u pružanju emocionalne podrške svojim partnerima na što ukazuje pozitivna korelacija između ovog stila i adekvat-

ne brižnosti, kao i podatak regresijske analize da su oni koji su brižniji u principu i erotičniji. Pokazalo se da *eros* kao stil ljubavi odlikuje kapacitetom da izađe u susret vlastitim seksualnim željama i afinitetima, ali je isto tako empatičan za partnerove potrebe, što je potvrđeno i u ovom istraživanju.

Pretpostavljeno je da su ispitanici *ludus* stila u ljubavi izrazito skloni izbjegavajućem ponašanju u partnerskoj vezi koje se može opisati kao svojevrsna »igra« koja uključuje samodovoljnost, kontrolu emocija kako kod sebe tako i kod partnera, emocionalno odbacivanje, nedovoljno ulaganje u vezu, sklonost da se pažnja dobiva od više partnera. Opisani sklop ponašanja i emocionalnog distanciranja u partnerskom odnosu odgovara visokom izbjegavanju, što je rezultat ovog istraživanja s obzirom na visoku korelaciju *ludusa* i dimenzije izbjegavanje. U regresijskoj analizi se pokazalo da se zavisna varijabla *ludus* najbolje može predvidjeti uz pomoć prediktora izbjegavanje. Pretpostavka o niskoj anksioznosti za *ludus* stil nije podržana ni u jednoj od prikazanih analiza, tako da se *ludus* ne može dovesti u vezu s odbacujućom privrženosti, kao što je slučaj u spomenutim istraživanjima (Shaver i Hazan, 1988.; Levy i Davis, 1988.; Hendrick i Hendrick 1990.; Feeney i Noller, 1990.). Na osnovi dobivenih podataka, sa sigurnošću se može reći da su pripadnici ovog stila izrazito skloni izbjegavajućem ponašanju u partnerskoj vezi, što je uskladu s teorijskim pretpostavkama i dosadašnjim istraživanjima. Za interpretaciju podatka da je *ludus* povezan s visokim izbjegavanjem podrška se može naći u teoriji o stilovima ljubavi s obzirom da je u osnovi *ludusa* nepovjerenje i neugodnost u bliskim odnosima.

Za *agape* stil dobivena je negativna korelacija s dimenzijom izbjegavanje, dok se u regresijskoj analizi također pokazalo da oni koji su skloni izbjegavanju u principu rjeđe spadaju u *agape* stil. Dobivena je i veoma niska korelacija *agape* i anksioznosti u bliskim odnosima, dok se u regresijskoj nalizi nisu pokazale očekivane veze za dimenziju anksioznost. Dakle, pretpostavka o povezanosti ovog stila i preokupirane privrženosti nije potvrđena. Samim tim ni dilema je li ovaj stil bliži preokupiranoj privrženosti kako to pokazuju rezultati određenog broja istraživanja (Fricker i Moore, 2002.; Feeney i Noller, 1990.) ili sigurnoj (Hazan i Shaver, 1987.; Levy i Davis, 1988.) nije razriješena. Ni dobivena korelacija između *agapea* i anksioznosti ne pruža dovoljnu osnovu za pretpostavku o tome da su pripadnici *agape* stila bliži preokupiranoj privrženosti nego sigurnoj, kako je pretpostavljeno u ovom istraživanju. Međutim, u regresijskoj analizi se kompulzivna brižnost izdvojila kao jedan od najznačajnijih prediktora za *agape* stil. Prema teoriji, briga kod *agapea* nije nametljiva kao kod *manie*, ali može biti nedovoljno osjetljiva na realne potrebe partnera. *Agape* partner njeguje visoke ideale i posvećenost idealu ljubavi, ali više kao služenju bogu ili plemenitoj svrsi, nego realnom odnosu i partneru, što može ukazivati na izvjesnu preokupiranost nerealnim očekivanjima

i manjkom povjerenja u vlastite kvalitete. U tom pogledu može se pretpostaviti da povezanost *agapea* i kompulzivne brižnosti eventualno ukazuje i na to da je *agape* bliži preokupiranoj nego sigurnoj privrženosti.

Storge se u ovom istraživanju nije izdvojio kao stil ljubavi. Sličan problem pojavio se u većem broju istraživanja (Hendrick i Hendrick, 1990.; Levy i Davis, 1988.; Feeney i Noller, 1990.), kao u istraživanju koje je rađeno u našoj sredini (Nikić, 2003.). *Storge* je detektirana jedino u istraživanju autora skale i to u jednom od prvih istraživanja (Hendrick i Hendrick, 1986.). Neosporno je da je prijateljski aspekt važan u partnerskim odnosima, ali da ga je postojećim skalama teško izmjeriti, što se pokazalo i u ovom istraživanju. Prema teoriji, *storge* je stil koji je bio zastupljeniji u prošlosti s obzirom da se razvijao u ruralnim, zatvorenim sredinama. S obzirom da se stilovi ljubavi prenose iz epohe u epohu i da paralelno egzistiraju i u suvremenim uvjetima, i na specifičnost Beograda, koji pored urbanog sadrži i elemente ruralnog načina života, zbog migracija i velikog broja doseljenog stanovništva, očekivana je prisutnost *storgea* u stavovima ispitanika, što nije potvrđeno. Problem može biti sama skala za mjerenje ovog stila, ali i spomenuti problemi uzorka kojim su izostavljeni ispitanici koji žive u ruralnim sredinama koje prema Leejevoj teoriji predstavljaju pogodnu sredinu za razvoj *storgea*.

Za **pragma** stil dobivene su pozitivne korelacije za obje dimenzije, a u regresijskoj analizi se pokazalo da su oni koji su anksiozni više skloni *pragma* stilu, što eventualno može ukazivati na to da su ispitanici *pragma* stila bliski bojažljivom stilu privrženosti, kako je i pretpostavljeno u ovom istraživanju. Pripadnici bojažljive privrženosti priželjkuju kontakt i bliskost s partnerom, ali istovremeno nemaju povjerenja u partnera i boje se odbacivanja, što najčešće dovodi do pasivnosti, izbjegavanja intimnosti ili korištenje ekstremnih strategija kao što je povremeno kaotično ulazanje u vezu, veza za jednu noć, korištenje alkohola i narkotika i sl. S obzirom na visoku anksioznost, razumljivo je da će bojažljive osobe težiti partnerskim vezama, prije svega zbog anksioznosti i straha da ne budu same, ali s obzirom na visoko izbjegavanje vjerojatno neće težiti intimnosti i bliskosti u partnerskom odnosu. Ovakav sklop osjećaja, preferencija i ponašanja bojažljivih ispitanika pruža osnovu za razvijanje partnerskog odnosa koji može nositi obilježje *pragma* stila. Jedno od tumačenja je da će težište partnerskog odnosa biti na »praktičnom uređenju veze«. Prema teorijskom konceptu, kompatibilnost u pogledu obrazovanja, socijalnog statusa, podrijetla, mogućnosti napredovanja u poslu, neki su od kriterija za odabir partnera. Uspjeh veze ovisi o kompatibilnosti potreba i spremnosti na kompromise. *Pragma* teži razumnoj odnosu bez mnogo emocija i strasti, ali ne voli biti sama. U tom smislu, bojažljivost u vezi omogućuje osobi da ima partnersku vezu i da zadrži emotivnu distancu u odnosu na partnera. Ovo tumačenje je tek pretpostavka koja zahtijeva nova istraživanja i provjere.

Ispitivano je postoje li spolne razlike u odnosu na stilove ljubavi. Pokazalo se da žene imaju visoke rezultate na *mania* i *pragma* stilu, a da su muškarci skloniji *ludus* stilu. Također se pokazalo da su mlađi ispitanici više skloni *ludus* i *storge* stilu, i ta razlika je statistički značajna. Zbog ograničenog prostora detaljniji opis spolnih razlika u stilovima ljubavi bit će prikazan u nekom od sljedećih radova.

ZAKLJUČAK

Ukratko, brojni metodološki problemi, nedostatak istraživačkog i teorijskog okvira za interpretaciju dobivenih podataka, kao i potreba da se rezultati provjere na nekom reprezentativnijem i većem uzorku, neki su od ograničenja ovog istraživanja. Osnovni problem pojavio se prilikom korištenja skale za mjerenje privrženosti. Iako skala predviđa mogućnost da se dobiveni rezultati promatraju preko dimenzija anksioznost i izbjegavanje, ali da se naknadno mogu svrstati u jednu od 4 kategorije koji su prikazani u teorijskom dijelu rada kao sigurni, bojažljivi, preokupirani i odbacujući, u ovom je istraživanju samo za stilove *pragma* i *mania* to donekle moguće. Razlozi mogu biti brojni, od korištene skale do veličine i reprezentativnosti uzorka. Jedan od problema je i nemogućnost detektiranja *storge* stila. Prijedlog za buduća istraživanja je izmjena skale, kao i proširivanje uzorka koji bi obuhvatio ispitanike iz seoskih i prigradskih sredina što bi dalo veće mogućnosti za identifikaciju *storge* stila. Također bi neko sljedeće istraživanje moglo uključiti uzorak koji bi obuhvatio i ispitanike starije životne dobi, kao i uvid u razlike u stilovima ljubavi s obzirom na dužinu trajanja veze, bračni status, broj djece, tip veze, religioznost partnera, što bi dodatno pokrenulo potencijalno zanimljive istraživačke rasprave. Na početku je navedena dilema istraživača može li se *pragma* smatrati stilom ljubavi. Pretpostavljeno je da danas, kao i u prošlosti, postoje partnerske veze pragmatičnog tipa. Ima osnova da se *pragma* tretira kao poseban stil ljubavi, s obzirom da je izvjestan stupanj pragmatičnosti u odabiru partnera prisutan, naročito kod žena.

Dobiveni rezultati pokazuju da se svi stilovi ljubavi, osim *storge* stila, mogu objasniti ispitivanim psihološkim dimenzijama. Ove dimenzije mogu u najvećoj mjeri (oko 40% varijance) objasniti stilove *mania* i *eros*. U nešto manjoj mjeri (oko 20-25% varijance) ove dimenzije mogu objasniti stilove *ludus* i *agape*. *Pragma* stil se može u manjoj mjeri objasniti spomenutim dimenzijama (oko 6% varijance), dok je za *storge* utvrđeno da se ne može definirati na osnovi anksioznosti, izbjegavanja, adekvatne brižnosti, kompulzivne brižnosti i seksualnog zadovoljstva. Rezultati pokazuju da se stilovi ljubavi mogu jednim dijelom objasniti ispitivanim psihološkim varijablama, ali da postoje i razlike, što je u skladu s dosadašnjim istraživanjima i očekivanjima.

U cjelini gledano, dobiveni rezultati ukazuju na izvjestan stupanj povezanosti ovih dviju konceptualizacija, ali stupanj dobivenih veza nije visok što ukazuje na to da stilovi ljubavi i stilovi privrženosti imaju znatnu količinu jedinstvene varijacije koju objašnjavaju. Značajan nalaz ovog rada je da ni jedan od stilova ne potpada pod drugi, odnosno da stilovi ljubavi ne obuhvaćaju u cjelini informacije sadržane u stilovima privrženosti obrnuto. Također se može reći da su različiti pogledi na partnersku ljubav, od kojih su mnogi oblikovani u prošlim epohama prisutni u našem uzorku, svi osim *storgea*, što je, također, značajan podatak.

Stilovi ljubavi dovođeni su u vezu i s brižnošću i sa seksualnim zadovoljstvom. Vrijedan pažnje je nalaz da se *eros* kao stil ljubavi odlikuje kapacitom za seksualno zadovoljstvo i adekvatnu brižnost, što ga u odnosu na druge stilove čini najpoželjnijim partnerom, što je u skladu s teorijom. Također je značajan podatak koji ukazuje na kvalitetu brige kod *manie* i *agape* stila koji pokazuje da su *mania* i *agape* najvjerojatnije bliži kompulzivnoj brižnosti.

Ono što dosadašnjim istraživanjima općenito nedostaje i što je preporuka za buduća istraživanja jest sagledavanje ovog problema iz psihološke, ali i iz društvene perspektive. Ovo istraživanje je samo pokušaj razmišljanja u tom pravcu, s obzirom da su stilovi ljubavi oblikovani u prošlosti, ali da egzistiraju i u suvremenom svijetu. Sljedeći Leejevu misao, može se reći da suvremene tehnologija stvaraju uvjete za rađanje novih filozofija ljubavi, s obzirom na velike ekonomske i tehnološke promjene koje potresaju suvremeni svijet. Ovo je izazovna tema za sve istraživače ljubavi i partnerskih veza.

LITERATURA

7. Buss, L. W. (1987). **The evolution of individuality**. Princeton: Princeton University.
1. Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978). **Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation**. New Jersey: Hillsdale.
2. Bartholomew, K. & Horowitz, M. L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 226-244.
3. Bowlby, J. (1969/1982). **Attachment and loss. Volume I: Attachment**. New York: Basic Books.
4. Bowlby, J. (1988). **A secure base: Parent-child attachment and healthy human development**. New York: Basic Books.

5. Brennan, K. A., Clark, C. L. & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment. An integrative overview. In: Simpson, J. A. & Rholes, W. S. (eds.) **Attachment theory and close relationships**. New York: Guilford Press, 46-76
6. Feeney, J. & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationship. **Journal of Personality and Social Psychology**, 58 (2), 281-291.
7. Fricker, J. & Moore, S. (2002). Relationship satisfaction: The role of love styles and attachment styles. **Current Research in Social Psychology**, 7, 82-205.
8. Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. **Journal of Personality and Social Psychology**, 52 (3), 511-524.
9. Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. **Journal of Personality and Social Psychology**, 52 (3), 511-524.
10. Hazan, C. & Zeifman, D. (1994). Sex and the psychological tether. In: Bartholomew, K. & Perlman, D. (eds.), **Advances in personal relationships: Vol. 5. attachment processes in adulthood**, 151-177. London: Kingsley.
11. Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. **Journal of Personality and Social Psychology**, 50 (2), 392-402.
12. Hendrick, C. & Hendrick, S. (1990). A relationship-specific version of the love attitudes scale. **Journal of Social Behavior and Personality** 5, 239-54.
13. Hudson, W. W. (1987). Index of sexual satisfaction. In: Corcoran, K. & Fischer, J. (eds.), **Measures for Clinical Practice: Vol. 2 Adults**. New York: The Free Press.
14. Kunc, L. J. & Shaver, P. R. (1994). An attachment-theoretical approach to caregiving in romantic relationships. In: Bartholomew, K. & Perlman, D. (eds.) **Advances in personal relationships**. London: Kingsley, 5, 205-237.
15. Lasswel, T. E. & Lasswel, M. E. (1976). I love you but I am not in love with you. **Journal of Marriage and Family Counseling**, 38, 211-224.
16. Lee, J. A. (1973). **Colours of love: An exploration of the ways of loving**. Toronto, Ontario, Canada: New Press.
17. Levy, M. B. & Davis, K. E. (1988). Lovestyles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. **Journal of Social and Personal Relationships**, 5, 439-471.

G. Nikić: Povezanost stilova ljubavi s privrženošću, brižnošću i ...

18. Mikulincer, M. (2006). Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex. In: Mikulincer, M. & Goodman, G. S. (eds.) **Attachment, Caregiving, and Sex within Romantic Relationships**. New York: Guilford Publications, (23-44).
19. Nikić, G. (2003). **Dva pristupa u izučavanju bliskih partnerskih odnosa**. Magistarski rad, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd.
20. Shaver, P. R. & Hazan, C. (1988). A biased overview of the study of love. **Journal of Social and Personal Relationships**, 5, 473-501.
21. Shaver, P. R. , Hazan, C. & Bradshaw, D. (1988). Love and attachment: The integration of three behavioral systems. In: Sternberg, R. J. & Barnes, M. (eds.), **The Psychology of love**. New Haven, CT: Yale University Press.

Gordana Nikić
Faculty of Management
Novi Sad

CORRELATION OF STYLES OF LOVE WITH ATTACHMENT, CARE AND SEXUAL SATISFACTION IN INTIMATE RELATIONSHIPS

SUMMARY

The article connects the concept of different types of love proposed by the Canadian sociologist Alan Lee (Lee, 1973) and John Bowlby's attachment theory (Bowlby, 1969/82).

The primary aim of the paper is to establish a correlation of styles of love with attachment (through the dimension of avoidance and anxiety), sexual satisfaction, adequate care and compulsive care. The sample included 447 participants of two age groups (aged 18-25 and 25-35). Earlier studies analysed styles of love in relation to attachment, while this work also explains the correlation of styles of love with care and sexual satisfaction. In comparison to earlier studies, this study presents an important original contribution to the issue with its dimensional approach to measuring attachment through the dimensions of anxiety and avoidance, as well as differentiating adequate and compulsive care.

Key words: *styles of love, attachment, adequate care, compulsive care, sexual satisfaction*